

EGY PECSOVICSSÜLDÖZŐ, NŐIMÁDÓ KRÚDY

KRÚDY. NAGY VALÓSZÍNŰSÉGGEL AZ OLVASÓ RÖGVEST RÁVÁGJA: GYULA ÉS EMLÉKEI KÖZT FELSEJLENK TANULMÁNYAI A KIVÁLÓ PRÓZÁÍRÓRÓL ÉS MŰVEIRŐL. REGÉNYEI, NOVELLÁI KÖZÜL EGY BIZTOSAN BEUGRIK. A VÖRÖS POSTAKOCSI, NO MEG AZ IRODALMI FIKCIÓ MŰFAJÁBA SOROLHATÓ ÁLMOSKÖNYV. RENDKÍVÜL SZÍNES FANTÁZIÁJÁNAK, ISMERT BOHÉMSÁGÁNAK GYÖKEREI NEMESI SZÁRMAZÁSÚ ELŐDEIBEN KERESHETŐK. AZ EZOTÉRIÁS NAGYMAMÁBAN, VAGY A NŐI NEM IRÁNT MÚLHATATLANUL RAJONGÓ NAGYPAPÁBAN. ÁM MIELŐTT BÁRKI AZT GONDOLNÁ, KULTÚRTÖRTÉNETI VISSZAEMLÉKEZÉS SORAIT FALJA, RÁTÉREK ÍRÁSOM FŐSZEREPLŐJÉRE, AKI MIKSZÁTHOT ÉS KRÚDY GYULÁT IS MEGIHLETTE. Ő AZ ÍRÓ KRÚDY NAGY-NAGYBÁTYJA, NAGYAPJA TESTVÉRE, A REBELLIS KRÚDY KÁLMÁN, AKI A XIX. SZÁZADI NÓGRÁD MEGYE FOSZTOGATÓ ZSIVÁNYAKÉNT ÉS VAD LILIAMTIPRÓKÉNT HÍRHEDT EL.

A Zólyomból származó, katolikus Krúdy család a XVIII. században telepedett le a kanyargós Ipoly jobb partján fekvő, aprócska, a Nógrád megye kékkői járásához tartozó faluban, a mai Szlovákia területén Kovacovce néven található Szécsénykovácsiban. A településen kevesen éltek, azok is inkább szegény földművesek, ám a jobbágyfaluban állt egy kúria, amelyben a nemesi Krúdy familia élt. A szülék igyekeztek gondoskodni hat utódjukról, négy lányuk (Mária, Ilona, Isabella és Amália) kevésbé, két fiuk (Gyula és Kálmán) azonban elegendő fejtörést okozott a közbirtoikos uraságnak és hitvesének. Csibészégeiket, menyecskék utáni futkosásaikat egy idő után megelégtelve apjuk úgy döntött, hogy fiait a Nagyváradon lévő nevelőintézetbe küldi iskoláztatni. Gyula annak rendje és módja szerint tisztességgel koptatta a tanoda padjait, ám az 1826 februárjában világra jött Kálmánnak nem fűlött a foga a messi stúdióhoz, ezért inkább hazaszökött, és cselekvéseit ott folytatta, ahol legkevésbé sem önkéntes száműzetése előtt abbahagyta.

Megzabolázni valóban sosem sikerült, természeté és vérmérséklete fekete báránnyhoz volt hasonlítható, de mindezt úgy cselekedte, hogy igazándiból haragvást kevesen tudtak érezni iránta. Tetteit az évek és az akkori, XIX. századi regényes idők, az álomképekhez ragaszkodás, a való igazságnál könnyedebben elviselhető, a képzelettel és hazugságokkal tarkított fabulák megenyhítették, a köré szőtt legendák és elmesélések bűnös, rabló és fosztogató útra tévelyedését hazafias érzelmeivel árnyalták, a nőkhöz való, gyakorta vadállatias közeledését a nevéhez társított pajkos csínytevés színezték. Kalandorként, hősként emlegették a magát császári ellenállónak, rebellisnek tartott Kálmánt, aki zsvány cimboráival bujdokolva fosztogatta Nógrád megye azon előkelőségeit, akik meggyőződése szerint az igaz magyarok helyett a császári hatalmat támogatták, elárulván ezzel a szabadságharc igaz és magyar létét.

Először 15 évesen került szembe a törvénynyel, egy patvarci juhászbojtárral keveredett összetűzésbe és alaposan helybenhagyta áldozatát, majd pusztá kíváncsiságból betört a megyeháza tiszt lakásába, ahonnan vagy amiatt nem vitt el semmit, mert rajtakapták, vagy azért, mert nem akart, és csak tréfának szánta

Az Ipoly árterében bújkált

mutatványát. Eztán állt katonának, a lelkes honvédsereg közkatónájából őrmesteri, majd hadnagyi rangig vitte, a szabadságharcot becsülettel és elhivatottan végigküzdötte. A világsi fegyverletét megemésztie sosem sikerült, a szabadságharc elbukása után, tisztis rangú katonaként börtönbüntetés, vagy a császári seregbe való besorozás és legkevésbé nyolcévnyi szolgálat várt volna reá. Sem egyik, sem másik után nem epekedett, ezért inkább saját kezébe vette az áru-lóként, pecsovicsként, hazája ellenségeként megbélyegzettek feletti ítélezést, magához hasonló, bujdosó honvédekkel csapatot szervezett, és közel negyven legényével járt fosztogatni. Az 1849 decemberében elene kiadott körösvény már eme bűnös ténykedésének volt alapja. Később útonállással vádolták, és a következő évben el is fogták. Az áristom azonban csak néhány hétig tartott, akkor is, ahogyan később számtalan alkalommal, megszökött börtönéből. Betyársága több mint tíz esztendőn át tartott, üldözte a nógrádi és felvidéki hazaárulókat, a rabolt

szakmányt pedig különba menekült, emigrációba kényszerült honfitársainak küldözgette annak reményében, hogy a szabadságharc újra-éled, a császáriak pedig végérvényesen elpiszkódnak magyarhonból. Kastélyos uraságok, megtollasodott papok sosem érezhették magukat biztonságban, Krúdy üldözési rögeszméje állandó sarcolási céltáblává tette őket. Zsvány

teteményeinek hosszú éveken át tartó foganatos folytatásához, bujdokolásához pedig a nógrádi erdősegek, a zajló Ipoly minduntalan menedéket nyújtott, imádott vidéke számtalanszor garantírozott életmentő búvóhelyet a rá vadászó pandúrok, zsandárok és csendőrök elől.

Mindeközben lankadatlan hajkurászta a látszólagos fehérszemélyeket, liliumtiprásai messze földön hírhedtté tették. Először tizenhat évesen perzselte meg a szerelem tüze, a nálánál két évvel ifjabb Feledi Juliskával rendszeresen összelelkeztek a birtok közeli kukoricásban. A hamvasságát elveszejtő lányt aztán megszöktette, ám nyomukra akadtak, és visz-

szavították őket. Először 1847-ben citálták törvényszék elé erőszak vádjával, a Rády Borbálán elkövetett megfertőzéshez később másik leány, Csernyik Erzsébet megbecstelenítése fiasodott. A korabeli leírások alapján valószínűleg az Ipoly réjtjén lévő búzásban megesett gaztetteket a Krúdy familia igyekezett planírozni, a család becsületén esett csorbát kiköszörölni, ám Boriska apja mereven elutasította a 100-200 forintos, a vádak visszavonását előmozdítandó fájdalomdíj elfogadását. Az ügyben aztán a következő évben született verdikt, Krúdy Kálmán a Rády Borbálán és Csernyik Erzsébeten elkövetett erőszakossággal vádolva meghitelesített és arra tekintetvén, hogy Krúdy akkoriban katona volt, a katonai bíróságnak a jegyzőkönyveket átadták. 1851 augusztusában azért fogták el, majd állították a pozsonyi törvényszék elé, mert a vádak szerint a gárdonyi kukoricaföldek közötti úton megvert egy hajadont, majd rajta erőszakot követelt el. A rá kiszabott büntetést nem töltötte le, a börtönből 1852-ben szökött meg, gerillaharcát, hamvas lányok megszeplősítését egészen 1861-ig folytatta még.

Halálával kapcsolatban is számos legenda kering, a legvalószínűbbnek mégis egy legkevésbé sem meseszerű tűnik. '861 augusztusában a jászteleki pusztán kívánt meg egy mutatós menyecskét, erőszakoskodását a közelben arató munkások állították le, üldözni kezdték, majd egy csendbiztos elfogta. A börtönbe kísérés közben Krúdy szökni próbált, de a csendbiztos pisztolyával meglötte. Sebesüléséből a gyarmati börtönben felgyógyult, és már újra egészségesen vitték át Vácra, ahol három igen fiatal lánykán ejtett erőszak bünténye miatt akarták kihallgatni novemberben. A vallatás után pandúrok gyűrűjében gyalogolt vissza Gyarmatra, amikor két nappal később a Jásztelek és Vadkert közötti országúton újból szökni próbált. Az útról felnyalábolt kövekkel kezdte őreit dobálni, hogy a közeli erdőbe menekülhessen, de Namen Gusztáv, az egyik pandúrüzides pisztolyának golyójával leterítette. Sorsa 35 évesen bevégeztetett, hogy aztán mozgalmas, vad és szenvedélyes életéről és annak tragikus végéről is egy érzelő szívű, hazafias lelkielű, az asszonyokat boldondulásig szerető pajkos legényről szőtt legendák születhessenek.

SAGYIBÓ MELINDA

FOTÓ: INTERNET

A felmenők sírmléke